

УДК 347.78.02:004.738.5

Кирилюк Алла Володимирівна,

кандидат юридичних наук, доцент, доцент кафедри
права інтелектуальної власності та корпоративного права
Національного університету «Одеська юридична академія»

ПРАВОВИЙ СТАТУС СУБ'ЄКТІВ АВТОРСЬКОГО ПРАВА У МЕРЕЖІ ІНТЕРНЕТ

Постановка проблеми. Віртуальний простір є новим людським й технологічним середовищем, який, з одного боку, складає спільність всіх осіб, всіх культур, всіх мов та професій, які пропонують та запитують інформацію, а з іншого боку, всесвітню комп'ютерну мережу, яка з'єднує їх завдяки інфраструктурам телекомунікацій. Тому дуже важливо висвітлити суб'єктний склад правовідносин у віртуальному просторі.

Стан дослідження проблеми. Теоретичну базу дослідження становили праці як вітчизняних, так і закордонних вчених, таких як: С. С. Алексєєв, Ю. М. Батурін, Д. В. Головерова, І.В. Жилінкова, В. О. Калятин, В. Б. Наумов, І.М. Рассолов, В. С. Цимбалюк тощо, неодноразово звертали свою увагу на окремі проблеми щодо відносин в мережі Інтернет.

Виклад основного матеріалу. В юридичній науці під суб'єктами правовідносин розуміються окремі особи та організації, які згідно з нормами права є носіями суб'єктивних юридичних прав і обов'язків. Природа діяльності в кіберпросторі, утворюваному зв'язком віддалених комп'ютерів, дає підстави для класифікації цих суб'єктів на активних (користувачів та власників інформаційних ресурсів (сайтів) та пасивних (інформаційних посередників (провайдерів)).

Суб'єкти – учасники інформаційних контактів і процесів. Тут увагу правових регуляторів охоплює все різноманіття учасників зв'язку та інформаційної взаємодії безлічі суб'єктів крім основних сторін конкретних відносин. В інформаційному просторі і процесах діє безліч посередників – провайдерів або операторів в системі мережі контенту та ін. – суб'єктів, що надають нові види послуг. Ця безліч суб'єктів формує поля різних інтересів, свобод, прав і обов'язків. Види, форми і міри відповідальності різних суб'єктів повинні бути пов'язані в системі і збалансовані не тільки в національно-

му праві, але і в планетарному масштабі. Фахівці і практики відзначають, що ми знаходимося тільки на початку усвідомлення цих проблем і що попереду непочатий край роботи. Фахівець з проблем правової інформатизації М. Я. Сатолина приділяє увагу такому фактору в області Інтернету, як віртуалізація суб'єктів і віртуалізація відносин в системі глобальної інформаційної взаємодії різних структур [1, с. 254-271].

До суб'єктів правовідносин в Інтернеті слід відносити [2, с. 308-309]:

- постачальників послуг доступу в Інтернет;
- постачальників інформації;
- користувачів.

Подібна класифікація суб'єктів суспільних відносин, що складаються в сфері Інтернету, запропонована Ю. М. Батуріним. У книзі «Телекомунікації й право: питання стратегії» він виділяє так званий чотирикутник телекомунікаційних відносин:

- оператори зв'язку;
- постачальники послуг доступу до Інтернету;
- постачальники інформації;
- користувачі[3].

Розглядаючи окремі види інформаційної діяльності, які проводяться в межах або за допомогою мережі Інтернет, насамперед слід виділити їх неоднорідність. Тому правовідносини, що виникають з приводу функціонування мережі Інтернет, не підлягають узагальненню. Навпаки, деякі дослідники акцентують увагу на необхідності запровадження певної класифікації як самих правовідносин щодо мережі Інтернет, так і суб'єктів цих правовідносин. Так, пропонується виділяти щонайменше три групи суб'єктів, які діють в мережі Інтернет. Загалом сама ідея подібної диверсифікації є дуже слушною, але за основу все ж слід брати не стільки функціональну спрямованість діяльності того чи іншого суб'єкта, як правовий матеріал, яким відповідна діяльність регламентується [4, с. 236].

Першу групу суб'єктів, що проводять інформаційну діяльність в Ін-тернеті, становлять *оператори і провайдери телекомунікацій*. Вони забезпечують саме функціонування мережі Інтернет як інформаційної системи, їх діяльність охоплює: технічне обслуговування і експлуатацію технічного обладнання телекомунікаційних мереж, надання в користування ліній зв'язку, реєстрацію та адміністрування адрес мережі Інтернет тощо.

Інтернет-провайдери (від англ. *to provide* – забезпечувати, надавати доступ) – це організація, яка надає послуги доступу та передачі інформації певними інформаційними каналами.

Слід зазначити що ця категорія суб'єктів, на відміну від інших відрізняється своєю розгалуженістю та складністю, так провайдери поділяються на первинних, які забезпечують саме вихід в світовий Інтернет у світових пунктах обміну трафіком; провайдери першого рівня, іншими словами первинні регіональні провайдери послуг, вони хоч і надають послуги з доступу до ресурсів Інтернету, але вони мають можна сказати регіональний характер, адже сфера надання їх послуг обмежена певною територією та вони не є самостійними в наданні послуг адже користуються послугами закордонних компаній, тобто послугами первинних провайдерів та третю групу складають провайдери другого та третього рівнів, середні, малі і т.д. До третьої групи найчастіше відносять провайдерів які орендують канали різної пропускної спроможності в інших провайдерів. Особливістю та специфікою роботи цієї категорії суб'єктів є те, що на них покладається завдання забезпечення постійної наявності вільних модемних виходів та забезпечення охорони електронної пошти, швидкість передачі даних, рівень технічної підтримки, додаткові послуги які надаються Інтернет-провайдерами. Ще однією специфікою, і напевно найважливішою, є те, що саме на цю категорію покладається відповідальність за порушення авторських прав, іншими словами Інтернет-провайдери несуть відповідальність за достовірність переданої інформації, і при отриманні відомостей про незаконність змісту переданої інформації, на них покладається завдання здійснення своєчасних дій для запобігання доступу до такої інформації. При цьому слід чітко відрізнити два таких поняття, як доведення до загального відома та надання технічних засобів для передання, дії Інтернет-провайдерів не можуть розумітися як доведення до загального відома, адже це автоматично покладений на Інтернет-провайдерів обов'язок перевіряти всю інформацію, що проходить через їх інфраструктуру, а це є мало можливим. Іншими словами, провайдер надає абоненту тільки можливість користуватися його технічним обладнанням

для доступу до мережі Інтернет та надає послуги щодо користування мережею Інтернет.

Основними видами інформаційних послуг, які надаються цими суб'єктами, є:

1) підключення, тобто забезпечення доступом до мережі Інтернет;

2) **хостинг** – розміщення інформації та інформаційних ресурсів замовника на відповідному технічному обладнанні – веб-серверах і забезпечення доступу до цих ресурсів через Інтернет;

3) **адміністрування** – здійснення організаційно-технічних заходів для забезпечення функціонування технічних засобів підтримки адресного простору Інтернет;

4) *послуги з навігації* в Інтернет – створення так званих веб-порталів, які полегшують пошук і доступ до інформаційних ресурсів мережі Інтернет.

У зв'язку з цим, інтернет-провайдери поділяються на типи відповідно до наданих послуг.

Провайдер доступу – провайдер, що передає, маршрутизує матеріал або надає з'єднання для передачі матеріалу через систему або мережу, контрольовану або керовану ним, до чого прирівнюється проміжне зберігання матеріалу в цілях зазначеної передачі, маршрутизації або надання з'єднання [5, с. 498].

Провайдери доступу безмежно далекі від змістовного боку здійснюваних при їх посередництві інформаційних транзакцій.

В свою чергу провайдери доступу можуть бути розділені за функціонально-географічною ознакою на наступні типи:

– магістральний провайдер (Internet Backbone Provider – IBP – оператор міжрегіональних IP – мереж, що забезпечує переміщення інтернет-трафіку між регіонами країни, а також за кордон і взаємодіючі не з користувачами Інтернету, а регіональними та/або місцевими інтернет-провайдерами), що має магістральні канали зв'язку у власності.

- кінцевий провайдер (ISP), чинний на регіональному і локальному рівні і забезпечує надання інтернет-послуг користувачам Інтернету.

Діяльність цієї групи суб'єктів визначається насамперед національними та міжнародними нормативно-правовими актами, що регулюють питання електрозв'язку, телекомунікацій, надання інформаційних послуг тощо.

До другої групи суб'єктів належать виробники, власники та розповсюджувачі інформації та інформаційних ресурсів, тобто суб'єкти, які створюють інформаційне наповнення мережі Інтернет. Ці суб'єкти створюють електронні інформаційні ресурси, володіють правами на них або на окремі документи, що входять до їх складу та забезпечують функціонування електронних інфор-

маційних ресурсів і задоволення інформаційних потреб користувачів. Окремо слід виділити групу суб'єктів, яка надає специфічні послуги щодо укладання цивільно-правових угод за допомогою мережі Інтернет (Інтернет-магазини, Інтернет-казино, Інтернет-аукціони, платні інформаційні послуги тощо), тобто все, що охоплюється терміном *е-соттерсе* (електронна комерція).

Діяльність суб'єктів цієї групи регулюється насамперед цивільним законодавством і законодавством про інтелектуальну власність та авторські права. Щодо електронної комерції, то незважаючи на неврегульованість цієї сфери в національному законодавстві слід зазначити, що Інтернет у цьому разі виступає лише засобом *комунікації* між продавцем і споживачем, подібним до телефонного або поштового зв'язку.

Ще однією особливістю застосування правового регулювання інформаційних ресурсів Інтернет є принцип застосування щодо них законодавства тієї країни, на території якої перебувають фізичні носії, на яких розміщені ці електронні інформаційні ресурси.

При цьому основу правового регулювання становлять, по-перше, конституційні норми, якими визначаються права і свободи людини в галузі інформації (свобода слова, таємниця кореспонденції), норми цивільного права та законодавства про захист прав споживачів. Окремо слід відзначити два типи цивільно-правових угод, які укладаються між операторами і провайдерами телекомунікацій та користувачами телекомунікаційних послуг та між власниками інформаційних ресурсів і користувачами цих ресурсів. Цими угодами можуть установлюватися додаткові правила використання послуг та обладнання, доступу до інформації та прав щодо користування нею.

Останню, третю, групу становлять *споживачі телекомунікаційних послуг*. Споживачем може бути юридична або фізична особа, яка потребує, замовляє або отримує телекомунікаційні послуги для власних потреб. Основними видами послуг, як вже було сказано, які надаються користувачам мережі Інтернет, є: підключення, доступ до інформаційних ресурсів, хостинг та електронна пошта.

Розмірковуючи про інформаційні відносини, В. А. Дозорцев приходить до висновку, що в даних відносинах споживач комп'ютерної інформації завжди конкретний. Найбільш поширена наукова думка виражається в тому, що суб'єктами інформаційної діяльності можуть виступати люди і (або) соціальний колектив (науковий, управлінський, виробничий і т.д.), які можуть отримувати, зберігати, перетворювати, передавати далі або використовувати інформацію. Іншими словами, до суб'єктів ін-

формаційних відносин відносяться громадяни або організації, що отримують інформацію від природи або від суспільства; її хранителі (бібліотечні працівники, працівники архівів, музеїв і т.д.); переробники (працівники обчислювальних центрів, органів статистики, фінансових органів і т.д.) і, нарешті, численні споживачі інформації, які використовують її у навчанні, побуті, практичній роботі і т.д.

Н. П. Ващекін і Ю. Ф. Абрамов, розглядаючи процеси в інформаційно-соціальній сфері, підкреслюють, що «суб'єктом інформаційної діяльності є людина або соціальний колектив (виробничий, управлінський, науковий), який отримує, зберігає, перетворює, передає або використовує інформацію». Серед цих суб'єктів вони виділяють такі категорії, як «вчені, фахівці виробництва, керівники, працівники інформаційних центрів, бібліотек, архівів, патентних служб, музеїв, обчислювальних центрів...», а також численні споживачі інформації, тобто люди, які використовують її в організаційній, виробничій, соціально-політичній, науково-дослідницькій та педагогічній діяльності».

Аналізуючи суб'єктний склад суспільних відносин, що виникають у зв'язку з використанням Інтернету, не можна не погодитися з думкою М. В. Якушева, який вважає, що даний суб'єктний склад «слабо корелює» з тими видами суб'єктів правовідносин, які зафіксовані в національних правових системах. Він відзначає, що в Інтернеті не принципово, чи є користувач мережі фізичною або юридичною особою або чи зареєстрований оператор мережевих послуг в якості платника податків.

Причому це стосується не тільки таких суб'єктів правовідносин, як фізичні та юридичні особи. Як суб'єкти правовідносин можуть виступати і органи державної влади, а також органи місцевого самоврядування. Оскільки доступ в Інтернет в даний час є анонімним, то в ряді випадків визначення належності суб'єкта до традиційних в реальному світі суб'єктам видається складним.

Наприклад, при наданні послуг пошукової інформаційної бази даних в Інтернеті (типу Рамблер, Яндекс) власник цієї бази даних не може визначити, до якої категорії суб'єктів права відноситься конкретний користувач. У той же час при передачі інформації в Інтернеті конкретний суб'єкт може користуватися засобами захисту інформації (наприклад, електронним цифровим підписом), що дозволяють зробити висновок про його статус, або, наприклад, при розміщенні свого інформаційного ресурсу (сайту) в Інтернеті його правовий статус можна оцінити за наданою ним інформації. Наприклад, інформаційні ресурси в Інтернеті можуть розміщувати громадяни (надаючи інформацію про свої інтереси, хобі, ділову та громадську

діяльності і т.д.), організації (надаючи інформацію про свої установчі документи, підприємницьку та громадську діяльність, ділових партнерів, звітність і т.д.), а також, органи державної влади. На підставі цього можна зробити висновок про те, що в реаліях сучасного Інтернету не можна достовірно визначити суб'єкта права, за винятком випадків його прямого волевиявлення або сутності конкретних відносин (наприклад, при використанні електронного цифрового підпису).

Структура мережі Інтернет дозволяє будь-якому користувачеві не тільки отримувати необхідну йому інформацію або здійснювати трансакції, але і брати участь у створенні нових інформаційних ресурсів в мережі. Ґрунтуючись на цьому, можна зробити висновок про те, що всі суб'єкти відносин в Інтернеті є споживачами інформації з мережі. Виняток можуть становити лише особи або організації, чиї права порушуються в мережі без їх відома.

Наприклад, при незаконному поширенні конфіденційної інформації в мережі або при незаконному поширенні творів суб'єкти, права яких порушуються, можуть не знати про те, що відбувається правопорушення і не бути користувачами Інтернету.

Розміщення в мережі Інтернет інформації, доступ до цієї інформації, а також «внутрішньо-мережевий» обмін інформацією здійснюється за участю спеціалізованих організацій – постачальників послуг Інтернет (послуг). При цьому сам «Інтернет» як сукупність інформаційних ресурсів непідконтрольний якійсь конкретній особі держави або міжнародній організації. Скажемо відразу, що такий стан речей не є іманентно властивим

«Інтернет» властивостям. Він склався історично, і на сьогодні є таким. Можливості окремих держав, міжнародних організацій або світового співтовариства в цілому впливати на зміни цієї ситуації представляють собою надзвичайно цікаву тему, однак безумовно виходять за рамки цього дослідження.

Висновки. Сьогодні можна говорити про наступне. По-перше, кожен провайдер має можливість контролювати інформацію, яка передається в мережу або виходить з мережі при користуванні його послугами. У цьому сенсі кожен провайдер має потенційну можливість встановлювати певні стандарти користування мережею для своїх клієнтів.

По-друге, держава має можливість регулювати і контролювати діяльність провайдерів, що надають послуги на його території, за допомогою різних юридичних інститутів.

Рівним чином держава має можливість регулювати і контролювати діяльність будь-яких осіб, які розміщують (передавачі) «Інтернет» інформацію з його території і (або) отримують таку інформацію на його території. Це цілком очевидно, виходячи з самої природи державного суверенітету, яка взагалі перебуває поза зв'язком з якими б то не було технічними умовами.

По-третє, режим інформаційного обміну з використанням мережі «Інтернет» може бути предметом міжнародно-правового регулювання. Виходячи з розглянутих вище можливостей окремих держав в області регламентації відповідних відносин, з їх врегулюванням на міждержавному рівні не виникає жодних складнощів: стандартні механізми міжнародного права тут застосовні рівно настільки, наскільки вони застосовні в будь-якій іншій області.

ΛΙΤΕΡΑΤΥΡΑ:

1. Бачило И. Л. Информационное право : учебник для вузов / И. Л. Бачило. – М. : Высшее образование, Юрайт – Издат., 2009. – 454 с.
2. Хропанюк В. Н. Теория государства и права / В. Н. Хропанюк. – М., 1995. – 379 с.
3. Телекоммуникации и право / под ред. Ю. М. Батурина. – М. : Центр «Право и средства массовой информации», 2000. – 323 с.
4. Копылов В. А. Информационное право / В. А. Копылов. – М. : Юрист, 2002. – 239 с.
5. Бабкин С. А. Интеллектуальная собственность в Интернете / С. А. Бабкин. – М. : АО «Центр Юринформ», 2006. – С. 498.

Кирилюк Алла Володимирівна

ПРАВОВИЙ СТАТУС СУБ'ЄКТІВ АВТОРСЬКОГО ПРАВА У МЕРЕЖІ ІНТЕРНЕТ

Стаття присвячена розгляду питань визначення статусу суб'єктів авторського права у мережі Інтернет. Проаналізовано судження науковців щодо визначення поняття суб'єкту інформаційних відносин. Досліджено класифікації суб'єктів суспільних відносин, що складаються в сфері Інтернету. Розглянуто основні види інформаційних послуг, які надаються суб'єктами інформаційних відносин. Визначено типи інтернет-провайдерів відповідно до наданих послуг та за функціонально-географічною ознакою.

Ключові слова: Інтернет, авторські права, інформаційна діяльність, результат інтелектуальної діяльності, інформація, технології, кіберпростір, комп'ютер, розповсюдження, суб'єкти інформаційних правовідносин, автор, провайдер, користувачі, виключні права, невиключні права, користувач, телекомунікаційні послуги.

Кирилюк Алла Владимировна

ПРАВОВОЙ СТАТУС СУБЪЕКТОВ АВТОРСКОГО ПРАВА В СЕТИ ИНТЕРНЕТ

Статья посвящена рассмотрению вопросов связанных с определением статуса субъектов авторского права в сети Интернет. Проведен анализ суждений ученых относительно определения понятия субъекта информационных отношений. Исследованы классификации субъектов общественных отношений, которые складываются в сфере Интернета. Рассмотрены основные виды информационных услуг, предоставляемых субъектами информационных отношений. Определены типы интернет-провайдеров в соответствии с предоставленными услугами по функционально-географическому признаку.

Ключевые слова: Интернет, авторские права, информационная деятельность, результат интеллектуальной деятельности, информация, технологии, киберпространство, компьютер, распространение, субъекты информационных правоотношений, автор, провайдер, пользователи, исключительные права, неисключительные права, пользователь, телекоммуникационные услуги.

Kyryliuk Alla Volodymyrivna

THE LEGAL STATUS OF COPYRIGHT ON THE INTERNET

The article deals with the issues of determining the status of copyright on the Internet. Analyzed the opinions of scientists on the definition of the subject of information relations. Classification of subjects studied public relations developing in the Internet. The main types of information services provided by the subjects of information relations. Types of ISPs according to services rendered and for functional and geographically.

Keywords: Internet, copyright, information activities, results of intellectual activity, information technology, cyberspace, computer, distribution of information of legal entities, author, provider, users exclusive rights, non-exclusive right, the user of telecommunications services.